

FILMHANDLEDNING

HOPE AND GLORY

Distribution:
VCM Sweden AB, Box 229, 131 02 Nacka
08 - 718 33 20

Till filmhandledningen finns en videokassett med utdrag ur filmen.

Text: Annika Thor

Utgiven av Filminstitutet
Box 27 126, 102 52 Stockholm, 08 - 665 11 00

Hope and Glory är en rik, mångfacetterad och personlig skildring av några människors liv under det andra världskrigets första år. Filmen ger många infallsvinklar för en diskussion. I denna handledning har jag valt att koncentrera mig på sex aspekter, som behandlas under var sin rubrik:

- * Berättaren i den episka filmen
- * Roligt och sorgligt
- * Kriget - lek och allvar
- * Frihet och tvång
- * Barn och vuxna - män och kvinnor
- * Musiken i filmen

Det finns naturligtvis mycket annat man kan ta fasta på i en diskussion om filmen. Börja gärna med ett mer ostrukturerat samtal, där spontana reaktioner, frågor och synpunkter får komma fram.

Till filmhandledningen finns en vidoekassett med utdrag ur **Hope and Glory**. Den innehåller sju avsnitt ur filmen, som anknyter till diskussionsämnena. Under varje rubrik finns angivet vilket eller vilka filmavsnitt som hör samman med ämnet. Handledningen kan givetvis också användas utan kassetten, men det är ofta en hjälp att kunna gå tillbaka och lägga märke till detaljer som man inte observerat eller kommer ihåg.

I slutet av häftet finns förslag på andra filmer samt böcker med anknytning till **Hope and Glory**.

Filmens handling

Bill Rohan är nio år vid andra världskrigets utbrott i september 1939. Han bor med sina föräldrar, Grace och Clive, storasyster Dawn och lillasyster Sue i en förort till London. I filmen får vi följa Bill och hans familj genom det första krigsåret.

Clive tar värvning, trots att Grace och familjens vän Mac avråder honom. Till sin besvikelse anses han för gammal för fronten och får nöja sig med att skriva maskin för fosterlandet. Grace bestämmer sig för att skicka Bill och Sue till släktingar i Australien, men ångrar sig i sista ögonblicket.

Gatan där familjen bor bombas gång på gång. Bill och hans kamrater leker bland ruinerna. Dawn träffar en kanadensisk soldat, Bruce, och blir förälskad. Men när Bruce vill att de ska förlova sig innan han skickas till fronten säger hon nej, ovetande om att hon redan är med barn.

Efter en utflykt till havet finner Grace och barnen sitt hem i lågor – inte på grund av en bomb utan genom en olyckshändelse. De flyttar hem till morföräldrarna, som bor i ett hus vid floden ett par mil från London. Bill trivs vid floden, där man kan bada, åka båt och fiska. Bruce dyker upp – han har deserterat när han fick veta att Dawn är gravid. Ungdomarna gifter sig, varefter Bruce arresteras utanför kyrkan, medan Dawn far hem och föder sitt barn på själva bröllopsdagen.

Familjen Rohan bestämmer sig för att slå sig ner i ett hus i närheten av morföräldrarnas. Till en början måste Bill ändå gå kvar i sin gamla skola och bo hos en grannfamilj. Morfar skjutsar den motvillige pojken till stan. Men skolan har träffats av en bomb, och Bill får följa med morfar tillbaka till floden och friheten.

Berättaren i den episka filmen

(Videokassetten, avsnitt 1)

Hope and Glory är en bred skildring av en tid och ett historiskt skeende. Vi får möta en mängd personer – förutom familjen Rohan också Bruce, Mac och hans fru Molly, morföräldrarna och Graces syster, Bills kamrater, Pauline vars mamma dödas i ett bombanfall och många andra barn och vuxna, grannar och bekanta. Det finns ingen egentlig huvudhandling, utan en rad parallella handlingstrådar. En film uppbyggd på det sättet kallas ofta **episk**, till skillnad från en **dramatisk** film, som har en mer sammanhållen handling. I en film som **Hope and Glory** är det viktiga inte att visa "hur det går" utan "hur det var".

För att ändå hålla samman en episk film, så att den upplevs som en helhet, använder man ofta en **berättare**. I **Hope and Glory** ses alla filmens händelser ur Bills synvinkel. Vi får vara med om hans upplevelser, men också se de andra personerna och deras handlingar med Bills ögon. I många scener finns Bill med som en iakttagare av de vuxnas mer eller mindre obegripliga förehavanden.

Men filmens egentliga berättare är inte den nioårige Bill, utan Bill som vuxen, den berättarröst som vi hör i början och slutet av filmen. Bill är regissören och manusförfattaren John Boormans alter ego, hans "andra jag". I filmen ser han tillbaka på händelser i barndomen och skildrar dem i minnets ljus.

Hur förstår vi att den vuxna berättarrösten tillhör Bill som vuxen? Hur påverkar berättaren vårt sätt att se det som följer?

Med vilka känslor ser den vuxne Bill = John Boorman tillbaka på sin barndom? Skulle filmen ha blivit annorlunda om den nioårige Bill fått vara berättaren?

Försök komma ihåg exempel på scener där Bill iakttar de vuxna. Vad tänker han om det han ser och hör?

John Boorman instruerar Sebastian Rice, som spelar Bill.

Roligt och sorgligt

(Videokassetten, avsnitt 2)

De flesta filmer på biorepertoaren kan placeras in i en viss **genre**, t ex komedi, drama eller action. En grundstämning överväger oftast genom hela filmen. I **Hope and Glory** växlar stämningarna från djup känslsamhet till drastisk komik. Ofta följs en känslsam scen direkt av en komisk. Ett exempel på en starkt känsloladdad scen är den där Grace och Dawn har ett våldsamt gräl och sedan försonas. Efter en kort övergång följer sedan en scen där Clive kommer hem på permission, bokstavligen och skrattretande stelfrusen precis som den snögubbe Bill och Sue just byggt på gården. Därefter kommer en mer lågmält komisk scen kring den tyska syltburken. Även **inom** de mer känslamma scenerna finns ibland en distanserade komik, som när återföreningen mellan Dawn och Bruce får Bill att vända bort huvudet med nioåringens alla blandade känslor inför vuxnas känslsvall. De tvära kasten mellan olika känslolägen präglar hela filmen. Den utmanar våra invanda förväntningar på att en film ska tillhöra en viss genre, vara **antingen** rolig **eller** sorglig. **Hope and Glory** är som livet: **både-och**.

Vilka scener i filmen var speciellt roliga? Vilka var sorgliga? Finns det fler exempel på hur Bills sakliga distans dämpar känslsamheten?

Var filmen som helhet "mest rolig" eller "mest sorglig"? Var det någon skillnad mellan första och andra hälften av filmen? Vilken känsla efterlämnade den på slutet?

Vilka förväntningar har man när man går på bio? Ska en film helst "vara lik" andra filmer som man sett? Eller ska den överraska med nya sätt att berätta?

Kriget – lek och allvar

(Videokassetten, avsnitt 3-5)

Hope and Glory är ingen krigsfilm, men en skildring av människoöden som påverkas av ett krig. Personerna i filmen har olika syn på kriget och vad det betyder.

När kriget bryter ut tar Bills pappa genast fram delar av sin uniform från första världskriget. Han har hört militärörkestern, berättar han, och känner att han måste anmäla sig som frivillig. Vännen Mac avråder honom och säger att de gjorde nog i det förra kriget. Clive låter sig inte övertalas, utan tar entusiastiskt värvning. I ett senare samtal med Mac är Clive inte lika säker längre. Nu är det han som frågar: "Är kriget helt meningslöst?" och Mac som svarar att det är nödvändigt att besegra Hitler.

I skolan ber rektorn i sin morgonbön att Gud ska göra barnen till soldater och låta engelsmännens "rättfärdiga granater" träffa fienden. Lärarinnan säger att de engelska soldaterna slåss för att bevara det brittiska imperiet "åt er, era små odågor".

Bill är full av beundran för sin pappa som ska ut i kriget. Han lyssnar på frontrapporter i radio och leker med sina tennsoldater. Men på natten drömmer han en mardröm, där han går på ett slagfält och hittar pappan och Mac döda.

Bill och hans kamrater samlar granatsplitter som souvenirer. De leker krigslekar bland ruinerna. Kriget är spännande, ett äventyr. Men när Paulines mamma dödas av en bomb tränger sig verkligheten för tätt inpå dem. Bill vill inte berätta det för de vuxna. "De skulle ändå inte tro mig," säger han.

Varför vill Bills pappa ta värvning? Varför vill Mac inte göra det? Vad är det som får Clive att ändra inställning längre fram i filmen?

Vad är det för skillnad mellan å ena sidan Macs, å andra sidan rektorns och lärarinnans syn på kriget?

Hur upplever Bill kriget. Försök beskriva hans känslor.

Hur påverkar kriget barnens lekar i filmen?

Frihet och tvång

(Videokassetten, avsnitt 5-6)

Hope and Glory är till stor del uppbyggd kring **kontraster**. Ett grundläggande motsatsförhållande i filmen är det mellan **frihet och tvång, kaos och ordning**. Tvångets, ordningens och disciplinens främsta representanter i filmen är rektorn och lärarinnan. Skolan skildras som en institution, vars främsta syfte är att förvandla barnen till lydiga, tysta små soldater. "Krig vinner man med disciplin", säger rektorn. Inte ens i skyddsrummet, med gasmaskerna på, slipper barnen rabbla multiplikationstabellen.

Så mycket större blir barnens lycka och rektors bestörtning, när en bomb förstör skolan och gör undervisningen omöjlig. I denna nya situation är alla regler upphävda. För ett svindlande ögonblick är det barnen som har makten och rektorn som är maktlös.

Slutet av filmen, när Bill och morfar skrattande är på väg tillbaka till floden, är som en dröm om oändlig frihet och obegränsade äventyr. "Inget har gått upp mot lyckan i det ögonblicket. Min skola låg i ruiner ... Floden var full av löften om lediga dagar", säger berättarrösten, medan vi hör Bills och morfars skratt och ser det solbelysta flodlandskapet, där äventyret lockar bakom varje krök.

Titta närmare på skolscenerna. Hur skapas känslan av förtryck? Lägg märke till kameravinklarna i morgonbönsscenen. Hur påverkas vi av att regissören växlar klipp mellan morgonbönen och Bills bestraffning (som "egentligen" sker före morgonbönen)?

Finns frihetstemat gestaltat i några andra scener än de som nämnts ovan?

I en scen har en spärrballong slitit sig och svävar fritt ovanför hustaken. Vilka känslor väcker den hos de olika personerna? Hur reagerar de när hemvärnsmännen skjuter ner ballongen?

Barn och vuxna, män och kvinnor

(Videokassetten, avsnitt 7)

Två ytterligare motsatspar som återkommer genom filmen är **barn-vuxna** och **män-kvinnor**.

Redan i filmens inledningsscen, på biografen, kontrasteras barnens sorglöshet och lekfullhet mot de vuxnas allvar, i form av journalfilmens beredskapsmaningar. För Bill och hans kamrater blir kriget till stor del ett spännande äventyr. Men Bill är också mogen nog att förstå vad kriget egentligen innebär, vilket visar sig i hans mardrömmar. På sätt och vis är hans pappa, Clive, "barnsligare" i sin naiva heroism. Grace säger också flera gånger till Clive att han är "så barnslig".

Den verkligt "barnslige" vuxne är ändå morfar. Han försöker upprätthålla sin ställning som husets herre, men får finna sig i att bli utskrattad av kvinnor och barn. När han spelar cricket med Bill uppför han sig som en så dålig förlorare att Bill blir tvungen att påpeka för honom att det bara är ett spel. Här framstår Bill som betydligt mer mogen än sin morfar.

Om morfar är en barnslig vuxen, så är Dawn ett barn som blir vuxet på mycket kort tid. Separationen från föräldrarna och mötet med sexualiteten påskyndas av kriget. Från pubertetstrotsig femtonåring förvandlas hon på ett år till harmonisk ung mor. "Sånt är kriget ... Fort, fort!" kommenterar en av grannfruarna Dawns utveckling.

Kontrasten mellan män och kvinnor i filmen tycks delvis bestå just i att männen aldrig blir riktigt vuxna. Men männen står också för en positiv lekfullhet och äventyrlighet, som kvinnorna saknar. Männen är opraktiska, drömmande individualister, kvinnorna är jordnära, omvårdande och inriktade på gemenskap. För Bill är männen förebilder att ta efter eller ta avstånd ifrån. Kvinnorna, säger morfar, är "ett annorlunda släkte", och så ser nog även Bill dem.

Försök hitta fler exempel ur filmen på förhållandet mellan barn och vuxna.

Hurdan är Dawn i början av filmen? Hur är hennes förhållande till Grace? Hur utvecklas Dawn fram till slutet av filmen?

Stämmer beskrivningen ovan av hur filmen skildrar män respektive kvinnor? Tänk till exempel på hur de olika personerna reagerar i scenen där Dawn föder sitt barn. Finns det några personer som är undantag från regeln?

Vilka känslor har Bill inför flickor och kvinnor? Hur visar det sig i olika scener, till exempel klädprovningen och scenen när Pauline låter pojkarna titta innanför hennes underbyxor?

Musiken i filmen

(Videokassetten, alla avsnitt)

Musiken är betydelsefull i **Hope and Glory**. För personerna i filmen, särskilt för Grace, är musiken en viktig del av livet. I flera scener får man se filmens personer musicera tillsammans eller lyssna till musik.

Musik vars källa redovisas i bild – t ex en person som spelar piano eller en radioapparat – brukar man kalla **realmusik**. I **Hope and Glory** använder John Boorman både realmusik och "vanlig" filmmusik, som inte "syns" i bilden. Båda typerna av musik används för att skapa en viss stämning. Musiken i filmen är av vitt skilda slag: klassisk musik, storbandsjazz, schlagers från tiden, högtidliga hymner och sorgsna visor.

Tänk efter (gärna med hjälp av videokassetten) hur musiken används i några av filmens scener. Vad är det för slags musik? Vilken stämning skapar den? Hur hänger den ihop med den händelse som scenen skildrar? Exempel på scener som kan vara intressanta att studera ur musiksynpunkt är grälet mellan Dawn och Grace (avsnitt 2), scenen där pojkarna slår sönder saker bland ruinerna (avsnitt 4), och morgonbönen i skolan (avsnitt 5).

Videokassetten

Videokassetten innehåller följande avsnitt ur filmen:

1. Vi ser en svartvit journalfilm, som manar till beredskap inför det hotande kriget. I biografسالongen stöjar och bråkar barnen obekymrat. Bland barnen finns Bill och lillasyster Sue. En vuxen berättarröst kommenterar: "Man skulle förbereda sig för kriget, men det hände aldrig något ... Hopalong Cassidy däremot – honom var det fart på." Hopalong Cassidy rider fram över bioduken och barnen blir lugna.
En vacker sommarmorgon hörs ljudet av gräsklippare i alla radhusträdgårdarna. Bill och Sue leker i trädgården. Berättarrösten återkommer: "Söndagen den 3 september 1939 ... Alla som var med minns precis vad de gjorde i det ögonblicket." Plötsligt tystnar gräsklipparna. Ur radion hörs Churchills röst meddela att England befinner sig i krig med Tyskland. Bill ser sina föräldrar allvarligt lyssna till radion. Storasyster Dawn letar efter sina strumpor, föga intresserad av krigsutbrottet. En siren får alla att ta skydd, men det är bara ett prov. Familjen går ut i trädgården och undrar hur man kan starta ett krig en sådan vacker dag. "Inget skulle bli sig likt igen", säger berättarrösten.
2. En vemodig sång hörs. Dawn smyger sig nerför trappan. Grace hejdar henne. De råkar i gräl, som övergår först i handgripligheter, sedan i försoning och gråt. Bill iakttar hela skeendet från trappavsatsen. Bills ansikte syns bakom ett rimfrostdäckt fönster. I trädgården ligger snö. Bill och Sue gör en snögubbe. Clive kommer åkande på motorcykel. Han är själv stelfrusen som en snögubbe.
3. Familjen är i vardagsrummet tillsammans med Mac och Molly. Bill leker med en kikare. Clive "exercerar", iklädd gamla uniformspersedlar från första världskriget. Bill och Sue beundrar honom.
Senare tittar Bill och Sue från trappavsatsen på de vuxna. De har druckit gin och är lite berusade. Grace och Molly gråter. Clive och Mac grälar om kriget. Clive ser det som sin plikt att gå med. Mac tycker att han är naiv. Grace kör barnen i säng. Bill tröstar Sue: "Vi ska inte bli såna." Han lägger sig i sängen, lyssnar på en frontrapport i radion och leker med sina tennsoldater.
Bill somnar mitt i leken. Han drömmer en mardröm. Han ser sin pappa leda en grupp soldater över ett slagfält och träffas av en kula. Så befinner sig Bill själv på slagfältet, där han hittar pappan och Mac döda.
4. Bill letar granatsplitter bland ruinerna. Han övermannas av pojkägänget, som för honom till sitt "högkvarter" för förhör. Bill klarar sig genom att hitta på en historia om att tyska soldater släpps ner bland ruinerna. Han upptas i gänget efter att ha bevisat att han kan svära. Pojkarna går ut och "slår sönder saker" med stor energi.

5. Bill och Sue kommer springande till skolan. Bill kommer för sent till den militäriskt disciplinerade uppställningen på skolgården. Rektorn befäller Bill att komma till hans arbetsrum före morgonbönen.
Växelvis ser vi dels Bill, som bestraffas med rapp av rektorns linjal över händerna, dels morgonbönen, där rektorn ber Gud göra barnen till soldater. I klassrummet undervisar en sträng lärarinna barnen om det brittiska imperiet, för vars skull kriget förs. Hon avbryts av en siren, och barnen springer ner i skyddsrummet. Där får de, med gasmaskerna på, repetera nians tabell. Bill ägnar sig i stället åt att göra "prutt ljud" i gasmasken.
6. Bill och morfar är på väg i bilen till London och skolan. Båda är på dåligt humör. Morfar skäller och Bill tjuvar. På vägen ser de ett filmteam under inspelning.
Bill kliver av vid skolan. På skolgården jublar barnen. Skolan har träffats av en bomb. Rektorn anländer och blir förfärad. Han försöker få ordning på barnen, men lyckas inte trots hot om straff. Bill rusar ut till morfars bil. På vägen hem skrattar Bill och morfar hjärtligt tillsammans. Berättarrösten återkommer och beskriver Bills frihetskänsla, samtidigt som vi ser det lockande flodlandskapet i lysande höstfärger.
7. Graces tre systrar kommer på besök hos morfar och mormor. Kvinnorna är glada att träffas men morfar tjuvar. Till Bill säger han att kvinnor är ett annorlunda släkte, som det inte lönar sig att försöka förstå.
Medan kvinnorna dricker te på verandan spelar Bill och morfar cricket. Bill lurar morfar med "trixarkastet". Morfar är en dålig förlorare. Bill säger: "Det är bara ett spel, morfar."

Produktionsuppgifter

Regi: John Boorman

Manus: John Boorman

Produktion: Columbia i samarbete med Nelson Entertainment, Goldcrest,
England 1987

Producent: John Boorman

Foto: Philippe Rousselot

Musik: Peter Martin

Rollista

Sebastian Rice-Edwards.....Bill Rohan

Sara Miles..... Grace Rohan

David Hayman.....Clive Rohan

Derrick O' Connor.....Mac

Susan Woolridge.....Molly

Sammi Davis.....Dawn Rohan

Ian Bannen.....morfar George

Filmtips

Amarcord (Federico Fellini, Italien-Frankrike 1973)

Fellinis breda, episka barndomsskildring från 30-talets Rimini har säkert varit en av John Boormans inspirationskällor. Småstadslivet skildras med drastisk humor, mot en mörkare bakgrund av Mussolinitidens förtryck. Liksom i **Hope and Glory** står en familj i centrum, och filmen innehåller en dråplig skolscen som kan vara tacksam att jämföra med den i Boormans film.

Mitt liv som hund (Lasse Hallström, Sverige 1985)

Komik och allvar blandas även i Lasse Hallströms film, byggd på en självbiografisk roman av Reidar Jönsson. Vi får möta en brokig samling människor i en liten småländsk bruksort vid 50-talets slut. Filmens huvudperson är 12-åriga Ingemar, och det är ur hans synvinkel som filmens händelser ses – ett berättarperspektiv som både liknar och skiljer sig från det i **Hope and Glory**.

Vi ses igen barn (Louis Malle, Frankrike 1987)

Louis Malle, generationskamrat med John Boorman, ser också tillbaka på självupplevda händelser under andra världskriget. Men han har valt en stramare, dramatisk form och en allvarligare grundton i sin starka skildring av vänskapen mellan två pojkar i ockupationsårens Frankrike och av de tragiska händelser som skiljer dem åt för alltid.

Till de båda sistnämnda filmerna finns filmhandledningar från Filminstitutet.

Boktips

Härtling, Peter, Min vän Kryckan

I oredan efter krigsslutet söker 13-åriga Thomas efter sin mamma. Kryckan, som förlorat sitt ena ben i kriget, blir hans vän.

Kerr, Judith, Den motsatta vägen

Som tysk-judiska flyktingar i London upplever 15-åriga Anna och hennes familj bombningar, oro för framtiden och flyktinglivets vardagliga svårigheter.

Magorian, Michelle, Godnatt Mister Tom

För nioåriga Willie, som tillsammans med andra barn från Londons slumkvarter evakueras till den engelska landsbygden, blir detta inte bara ett möte med en ny miljö, utan också med den kärlek och omtanke han aldrig fått uppleva förut.

Magorian, Michelle, Hemlängtan

Rusty har varit evakuerad i USA under krigsåren. Vid krigsslutet återvänder hon till sin familj i England – en värld som hon inte längre känner igen.

Nöstlinger, Christine, Flyg, ollonborre, flyg!

Christel är åtta år när ryssarna intar Wien och kriget äntligen är slut. Cohn, en soldatkock från Leningrad, blir hennes vän.

Nöstlinger, Christine, Två veckor i maj

I denna fristående fortsättning på Flyg, ollonborre, flyg! har Christel blivit tolv år. Men freden och återuppbyggnaden är inte heller någon idyllisk tillvaro.

Paton-Walsh, Jill, Eld över London

Två tonåringar, en pojke och en flicka, rymmer undan evakueringen och upplever tillsammans bombningarna av London – men också den första förälskelsen.